

اول ماه رجب؛ سالروز ولادت آغازگر تولید علم در مکتب اسلام

امام محمد باقر (ع) پنجمین آفتابی است که بر افق امامت، جاودانه درخشید. زندگی‌اش سراسر دانش و ارزش بود، از این رو باقرالعلوم نامیده شد.

امام محمد باقر (ع) پنجمین آفتابی است که بر افق امامت، جاودانه درخشید. زندگی‌اش سراسر دانش و ارزش بود، از این رو باقرالعلوم نامیده شد.

به گزارش خبرنگار دین و اندیشه خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)، اولین روز از ماه مبارک رجب مصادف است با ولادت امام محمد بن علی بن الحسین (ع)، ملقب به باقر و کنیه ایشان ابو جعفر است. برخی روز تولد آن حضرت را در مدینه اول ماه رجب مصادف با روز جمعه می‌دانند و برخی دیگر، سوم صفر دانسته‌اند. پدر ایشان امام سجاد (ع)، پیشوای چهارم شیعیان و مادرش «ام عبدالله» دختر امام حسن مجتبی (ع) است؛ لذا هم از جهت پدری و هم از جهت مادری فاطمی و علوی است.

مشهورترین لقب امام محمد بن علی (ع)، باقر العلوم است که پیامبر اسلام (ص) به آن حضرت داده‌اند و چون امام باقر (ع) شکافنده و آشکار و ظاهر کننده علوم است، به «باقرالعلوم» نام گذاری شده است. همچنین گفته‌اند چون پیشانی آن حضرت در اثر سجده زیاد باز بود به لقب «باقر» نام گذاری شد.

پنجمین اختر آسمان امامت و ولایت در واقعه جانگداز کربلا همراه پدر و در کنار جدش حضرت سید الشهداء کودکی بود که به چهارمین بهار زندگی‌اش نزدیک می‌شد. دوران امامت امام محمد باقر علیه السلام از سال 95 هجری که سال درگذشت امام زین‌العابدین علیه السلام است آغاز شد و تا سال 114 ه. ق یعنی مدت 19 سال و چند ماه ادامه داشته است.

شیوه‌های مبارزاتی امام باقر (ع)

امام باقر (ع) برای احیای ارزش‌های دینی و انجام وظیفه پاسداری از ارزش‌ها و به تناسب موقعیت، از راه‌ها و شیوه‌های زیر استفاده می‌کرد:

الف. ترسیم وظایف حاکم اسلامی

امام باقر (ع) می‌کوشید با تبیین وظایف حاکمان، نوک تیز انتقاد خود را متوجه حاکمان وقت سازد و عدم مشروعیت اقدامات آنان را گوشزد کند؛ همان‌طور که می‌فرمود: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةِ أَشْيَاءَ عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَالصَّوْمِ وَالْوَلَايَةِ»؛ اسلام بر پنج چیز بنا نهاده شده است: نماز، زکات، حج، روزه، ولایت». زراره پرسید: کدام افضل است؟ امام (ع) فرمود: «الْوَلَايَةُ أَفْضَلُ لِأَنَّهَا مِقْتَاتُهُنَّ وَالْوَالِي هُوَ الدَّلِيلُ عَلَيْهِنَّ»؛ ولایت برتر است؛ چون کلید آنهاست و والی (امام) راهنمایی کننده بر آنها است».

ب. نهی از همکاری با حکومت طاغوت

امام همواره مؤمنان را از همکاری با حکومت طاغوت نهی می‌کرد و به هر طریق ممکن، این پیام خود را به گوش امت می‌رساند.

یکی از شیعیان به نام عبدالغفار بن قاسم می‌گوید: به امام باقر (ع) گفتم: نظرتان در نزدیک شدن من به سلطان و رفت و آمد به دربار چیست؟ فرمود: این کار را برای تو صلاح نمی‌دانم. گفتم: گاهی به شام می‌روم و بر ابراهیم بن ولید وارد می‌شوم. فرمود: «ای عبدالغفار! رفت و آمد تو نزد سلطان سه پیامد منفی دارد: محبت دنیا در دلت راه می‌یابد، مرگ را فراموش می‌کنی، و نسبت به آنچه خدا قسمت تو کرده ناراضی می‌شوی».

عرض کردم: ای فرزند رسول خدا! من عیال وارم و هدفم از رفتن به آن‌جا، انجام تجارت است. فرمود: «ای بنده خدا! من نمی‌خواهم تو را به ترک دنیا دعوت کنم، بلکه می‌خواهم گناهان را ترک کنی، ترک دنیا فضیلت است، اما ترک گناه فریضه و واجب است و تو در شرایطی هستی که به انجام واجبات نیازمندتری تا کسب فضائل».

امام باقر (ع) از یک سو قیام‌های ضد حکومتی مانند قیام زید و ... را تأیید می‌کرد و از سوی دیگر، در موقعیت‌های مناسب، خود

با خلفا به رویارویی جدی می‌پرداخت.

همچنین آن حضرت مشروعیت حاکمان جور را زیر سؤال می‌بردند و راه را بر قیام علیه آنان هموار می‌ساخت و می‌فرمود: «ائمه حق و پیروان آنها بر دین خدایند و پیشوایان ستمگر، از دین خدا و حق منحرفند خود گمراهند و دیگران را نیز گمراه کرده‌اند اعمالی که انجام می‌دهند مانند خاکستری است که در مسیر تند بادی سخت در یک روز طوفانی قرار گیرد نتیجه‌ای از کار خود نمی‌برند این یک گمراهی بسیار سختی است».

ج. تقیه

میزان اهتمام حضرت باقر(ع) به تقیه چنان بود که می‌فرمود: «تقیه دین من و دین پدران من است، کسی که تقیه ندارد ایمان ندارد».

مقام علمی امام باقر(ع) و تربیت شاگردان

امام باقر(ع) در دوران امامت خویش، با وجود شرایط نامساعدی که بر عرصه فرهنگ اسلامی سایه افکنده بود، با تلاشی جدی و گسترده نهضتی بزرگ را در زمینه علوم و معارف اسلامی طراحی کرد. تا جایی که این جنبش دامنه‌دار به بنیان‌گذاری و تأسیس یک دانشگاه بزرگ و برجسته اسلامی انجامید که پویایی و عظمت آن در دوران امام صادق(ع)، به اوج خود رسید.

امام باقر(ع) در دوران امامت خویش، با کج اندیشی‌ها مبارزه کرد و درصدد زدودن چالش‌های علمی، تحکیم مبانی معارف و اصول ناب اسلامی با تکیه بر آیات رهنمون‌گر قرآن برآمد و ابواب فقهی و اعتقادی را از دیدگاه قرآن بررسی کرد و به پرورش دانشمندان و فرهیختگان عصر خود و جنبش بزرگ علمی پرداخت، به گونه‌ای که دانشمندی چون «جابر بن یزید جعفی» هر گاه می‌خواست سخنی در باب علم به میان آورد با آن توشه‌ای که از دانش داشت می‌گفت: «جانشین خدا و میراث دار دانش پیامبران محمد بن علی(ع) برایم این‌گونه گفت» و به دلیل ناچیز دیدن موقعیت علمی خود در برابر جایگاه امام(ع)، از خود نظری به میان نمی‌آورد.

ابواسحاق سبعی از دیگر فرهیختگان این دوره، آن قدر نظرات علمی امام را درست می‌پندارد که وقتی از او در مورد مسئله‌ای می‌پرسند، پاسخ را از زبان امام می‌گوید و می‌افزاید: «او دانشمندی است که هرگز کسی بسان او در علم ندیده‌ام».

امام محمد باقر(ع) در حالی که 57 سال از عمر مبارکش گذشته بود، بنابر نظر مشهور مورخان در هفتم ماه ذی الحجه سال 114 هجری دیده از جهان فرو بست و در قبرستان بقیع در کنار پدرش (امام سجاد(ع)) و عمویش (امام حسن(ع)) به خاک سپرده شده است، علت مرگ آن حضرت، شهادت به دستور هشام بن عبد الملک بود.

احادیثی از امام محمد باقر(ع)

- اسلام دین محکم و قوی خداوند است، راه مستقیم آن را با مدارا ببیمایید و تندروی ننمائید.
- دنیا بازاری از بازارهاست. گروهی از این بازار خارج می‌شوند، کالای نافع و سودبخش می‌برند و بعضی با متاع مضر و زیان‌بار از این بازار بیرون می‌روند.
- در دل هیچ انسانی کبر(تکبر) وارد نمی‌شود مگر آنکه عقلش به همان اندازه ناقص می‌شود، خواه کم باشد یا زیاد.
- چهار صفت در هرکس باشد اسلامش کامل و گناهش آمرزیده است و هنگام مرگ خدا از او راضی خواهد بود: 1. چون با مردم پیمانی بندد برای خدا به عهدش وفا کند. 2. زبانش راستگو باشد. 3. از کاری که نزد خدا یا در نظر مردم زشت است شرم کند. 4. اخلاقش با زن و فرزندش خوش باشد.
- دعایی که بیشتر امید استجاب آن می‌رود و زودتر به اجابت می‌رسد دعا برای برادر دینی است در پشت سر او (در غیاب او).
- چه نیکوست نیکی‌ها بعد از بدی‌ها و چه زشت است بدی‌ها پس از نیکی‌ها.